

ШАМАНЛАНЬ МЕДИЖА

ТЕНТЧИЖЛЕ

Шаманчаков Медуха

ТЕНГЧИКЛЕ

САБИЙ
ХАНАРЛА

СТАВРОПОЛЬ КИТАБ ИЗДАТЕЛЬ-
СТВОУ КЪРАЧАЙ-ЧЕРКЕС БЕЛЮМИЮ
ЧЕРКЕССК—1968

САУГЪА

— Ання, мен сеннге болушама да?—деб къызчыкъ анасыны кёзюне къарады.

— Игитда. Атанг да, мен да ишлейбиз, сора сен болушмасанг, юйде джумушну мен къалай битдирлик эдим?

— Ання, мен бусагъатда не зат этеим?—деди гитче Фатимачыкъ дагъыда.

— Бусагъат экибиз да урлукъ салыргъа барлыкъбыз. Кызчыкъ аны эшитгенлей, къууанч тыбырлы болуб эшикге чабыб кетди. Бир кесекден къолунда гитче чагачыгъы бла къайтды. Анасы да, къызчыкъ да бачхагъа кирдиле.

— Ання, не зат урлукъ саллыкъбыз?

— Ууакъ урлукъла: быхы, сохан, турма, наша. Ана-сы ариу тахтала этиб башлады. Къызчыкъ да аныча этеме деб кюреше эди. Анасы къызчыкъны ишлерге суйгенине, къадалыб кюрешгенине къараб туруб:

— Къайда, сабанчычыгъым, былай келчи,—деди. Олсагъатда Фатима анасыны къатына келиб, не дейсе дегенча, кёзюне суйюмлю къарады.

— Мен бусагъатда сени кесинге джерчик берейим. Анга кесинг урлукъ да сал, къарагъан да эт. Къайсыбызны бачхабызда иги битим болса да кёрюрбюз.

Къызчыкъны кёзчюклери джылтырадыла, бетчиги джарыды.

— Болсун, болсун, аннячыкъ.

Анасы узунлугъу кенглиги да экишер метр болур дегенча бир джерни тахта этди.

— Энди ма бу сени джерчигингди. Манга къара да, мен къалай эте эсем, алай эт. Билмегенинги сорурса,—деди.

Фатима анасыча, гитче чунгурчукъланы этиб, урлукъланы атыб барды. Анасы бошаргъа къызчыкъ да бошады.

— Ання, турмала, нашала ашарча къачан боллукъдула?—деди къызчыкъ, белчигин тюзете.

— Иги къарасанг, дженгил джетерикдиле.

Къызчыкъ кесини джерчигини тегерегине ташчыкъла тизди. Сора хар эртден сайын битимчикле бери къачан чыгъарыкъдыла деб барыб къарай эди. Бир кюн ол къууанч тыбырлы болуб чабыб келиб атасына:

— Атдя, кел, мен сеннге бир зат кёргюзтюрюкме,—деб, атасыны къолундан тартыб барыб, джерден бери кёрюннген джашил битимчиклени кёргюздю. Талай кюнден а Фатимачыкъны тахтасы джаб джашил болду.

Къызчыкъ тюрлю-тюрлю чапракъланы къолчукълары
бла сылай эди.

— Анам, сен салгъанла алай ариу тизилгендиле,
мен салгъанланы уа къайдадыла тизгинлери,—деб сора
эди бир бирде. Анасы къалай этгенине къараб, Фа-
тима къошларын алды, чагаларын этди. Апрельни ая-
гъында алагъа кѳб къонакъла джыйылдыла, Фатиманы
анасыны туугъан кюнюне хар ким бирер саугъа кел-
тирдиле. Фатиманы да бар эди саугъасы. Ол эртден
бла эртде туруб бачхасына барды. Турмачыкъланы
джыртыб, ариу джуууб хазыр этди. Аны джылтырау-
укъ къагъытха салыб, кесини къыб къызыл лентасы
бла къысыб, анасына къалай берирге билмей, кѳб са-
гъыш этди.

„Анам аз кѣуанмаз быланы кѣрсе,“—деб кѣлюне келди. Кѣалай берирге уа билмеди. Сора атасын чакѣырыб:

— Атдя, ол сен алгѣан саугѣа бла бирге аннягѣа, кел, турмала да берейик. Атасы джукѣ сезмей:

— Турмала алкѣын джетмендиле,—деди.

— Огѣай, атдя. Джетмендиле, джетмендиле,—деб, атасыны кѣолундан тартыб барыб, асырагѣан джеринден турмаланы алыб кѣргюздю.

„Да турманы саугѣагѣа ким береди“ демей, кесин тѣйыб кѣойгѣанына кѣууаныб, Фатиманы этгенин бек джаратды.

— Огѣай, муну алагѣа кѣошмайыкѣ. Кесин башха берейик. Ананг бек кѣууанныкѣды. Иги кѣыз сен,—деб, кѣолунда джылтырауукѣ кѣагѣытда кѣызара тургѣан турмалары бла Фатимачыкѣны кѣойнуна алыб, юйге кирди. Атасыны кѣойнундан ашыгѣыш тѣшюб, назик кѣолчукѣлары бла турмаланы анасына узата, не айтырыкѣды дегенча дугѣум кѣзчюклерин джылтыратыб тохдады. Анасы ышарыб:

— Фатима, былай кел,—деб кухнягѣа кирди. Турмаланы салат этиб элт кѣонакѣлагѣа, кесинг ѣстюрген турмаланы,—деб сѣйюмлю ышара, кѣызчыкѣны ызындан кѣонакѣлагѣа чыкѣды.

САДИКДЕН КЕЛЕ

Ахмат бла Алик хоншу джашчыкъладыла. Аланы джетинчи джыллары барады. Аликни Зарема деб эгешчиги барды. Ала эгизледиле. Ахмат бла Алик бир садха барадыла, Зарема башхагъа джюрюйдю. Аланы аталары, аналары ише кечикселе, сабийле кеслери юйге келедиле.

Бир кюн Ахмат бла Алик садикден чыкъдыла.

— Кел, Зареманы да ала барайыкъ,—деди Ахмат Аликге.

— Аны анам аллыкъды,—деб джууаб этди Алик. Экиси да джолда тегерек ташчыкъланы джыя келедиле. Юйлери болгъан орамгъа айланыргъа мюйюшге джетгенлеринде, арлакъда джылай тургъан къызчыкъны эследи Ахмат.

— Алик, къарачы, къызчыкъ джылай турады.

— Къызчыкъла джылауукъладыла. Ол да аны ючюн джылайды.

— Алик, ол аджашхан этген болур. Кел сорайыкъ.
— Огъай. Бюгюн анам бизге конфетле алыб тур-
лукъду, андан эсе юйге дженгил барайыкъ.

— Къызчыкъ керти аджашса уа? Къарачы, къа-
рангы болуб барады.

— Бар сен, суюе эсенг. Мен а юйге кетеме. Теле-
визоргъа къарарыкъма. Сен мени бла бармасанг, айю
суратлары болгъан конфетле берлик тюлме сеннге.

— Бермесенг, берме. Меннге керек тюлдюле сени
конфетлеринг. Берсенг да аллыкъ тюлме,—деб Ахмат
тенгчигине тачууланыб, къызчыкъ таба айланды.

Алик а бир кесек симсиреди. Мыдахланыб Ахмат
бла къызчыкъ таба къараб, юйлерине чабыб кетди.

Ахмат къызчыкъны къатына барыб акъыртынчыкъ:

— Сен нек джылайса? Аджашханмы этгенсе,—деди.
Къызчыкъ шагърей ауазны эшитиб, эрлай ызына
айланды. Сабийле ышардыла. Ол Зарема эди.

— Ахмат, сен къайдан келесе?—деди Зарема.

— Садикден.

— Алик а къайдады?

— Ол юйге кетди.

— Сен а?

— Мен сени джылай тургъанынги эшитиб келеме.

— Сен мени къайдан таныдынг сора?

— Мен сени узакъдан къараб танымагъан эдим.

— Нек келдинг да сора?

— Башха къызчыкъ, джашчыкъ болса да келлик эдим. Хар кимге да болушургъа керекди.

Сабийле ушакъ эте юйге, джетдиле. Юйде къызчыкъ анасына да нек джылагъанын айтды.

— Мен булkachыгъымы да ашай, келе тургъанлай, бир уллу кёк ит чыкъды аллыма. Булканы кыйырындан сындырыб аннга атдым. Къолуму энишге ийгенимде, ызымдан акъыртын келиб хам, деб булкамы къабды. Мен а алай къоркъдум. Бек илгендим. Ит а дагъы да кетерге унамады.

— Къолларынг бла кёзлеринги джабыб нек джылай эдинг сора, алайда сюелиб?—деди Алик.

— Итни кёрмезге джабхан эдим.

— Да ит джокъ эди да къатынга.

— Да мен аны кетгенин билмеген эдим.

— Сен къоркъакъса. Аны ючюн нек джылай эдинг сора? Мен итден къоркъмайма. Итни уа былай урсам хорларыкъ эдим,—деб аякъчыгъын аллына этди.

— Джигит болургъа керекди!—деб къошду дагъы да уллу адамча, башын да ёрге кёлтюрюб.

— Тюз айтаса, къарыулу да, уллу да, джигит да болургъа керекди адам, игилик этер ючюн, сен а къарыулу да, джигит да бола тургъанлайынга, адамлыкъ эте билмегенсе. Адамлыкъ эте билмегеннге джигит деб айтмайдыла,—деди анасы, Аликни кёзюне джити къарай. Алик ахсыныб, эгешчигине мыдах къарады.

АМИНАТ БЛА ХАЛИМАТНЫ ШКОЛГЪА БАРГЪАНЛАРЫ

Аминат бла Халимат тенг къызчыкъладыла. Бир-бирин бек сюедиле. Гинджилери, челекчиклери, тобчукълары зат бла да ариучукъ ойнайдыла. Къызчыкъла джангыз бир затха кыйналадыла. Ала школгъа барыргъа сюедиле. Уллу кърнашчыкълары Хасан бла Хусей кюн сайын партфеллерин да алыб школгъа кетселе, ызларындан сукъланыб кърарайдыла.

Бир кюн Аминат:

— Кел, Халимат, биз да барайыкъ школгъа,—деди.

— Хы. Анам урушса уа? Ол меннге экинчи ыйыл барлыкъса дегенди. Мен къркъама.

— Биз дженгилчик барайыкъ да, келейик да къалайыкъ.

— Къалай барлыкъбыз сора?—деб Халимат тынгылады.

— Хасан бла Хусей тебрегенлей, джашыртын

ызларындан барсакъ джетдик да къалдыкъ. Керти школгъа барыб къалгъанча къызчыкъла джарыдыла.

— Болсун,—деди Халимат. Ол кёзюуге Хасан бла Хусей неге эсе да кюле, мюйюшден чыкъдыла.

Аминат бла Халимат шум болдула.

Джашчыкъла озуб кетгенлеринде, экиси да ызларындан тебретиле. Хасан бла Хусей дерслерини юсюнден ушакъ эте джолда ариу барадыла. Аминат:

— Биз да алача барайыкъ,—дейди. Халимат къолларында ташларын атады. Къызчыкъла бир бири къолларындан тутадыла.

Школ кёрюндю. Хасан бла Хусей школгъа джетгенлей, ызларына да къарамагъанлай, эшикден кириб кетдиле. Халимат бла Аминат школну къатына джетгенлеринде, сабий тауушланы эшитдиле. Ала буруугъа джуукълашыб, бетчиклерин агъашчыкълага салыб, тешикледен къарайдыла. Сабийчиклени юслеринде ариу кийимчиклери. Къызчыкъланы акъ хотачыкълары, чачларында бантлары...

Сора экиси да сабийлени ызларындан чабыб, эшикни къатына джетгенлеринде, бир кесек туракъладыла. Къабыргъада Владимир Ильич Ленинни къойнунда къызчыгъы бла уллу суратын кёрюб:

— О-о, Ленин акга, Ленин акга,—деб къызчыкъла экиси да бирден айтдыла.

Къызчыкъла Ленинни суратына къараб сёлеше тургъанлай:

— Сиз былайда нек турасыз, дерсге нек кирмегенсиз?—деген тауушну эшитдиле. Бурулуб къарасала, бир къартыракъ тиширыу, башы чыммакъ агъарыб, кёзлеринде кёзлюклери, бойнунда уа къызыл галстугу...

— Къызчыкъла джукъ айтмадыла. Ол кесин батыр этиб тургъан Аминат да баш энишге къарады.

— Дерс башланганды. Классха барыгъыз,—деди ол дагъыда. Аны ауазыны джумушакълыгъы, къызчыкъланы къоркъгъанларын кетерди.

— Бизни иймейдиле,—деди Аминат.

— Нек?

— Гитчечиклесиз дейдиле да турадыла.

— А-а, энди ангыладым. Ненча джыл болгъанды сизге?

— Меннге алты, Халиматха алты, экибизге да онеки,—деди дженгил Аминат. Ол джылын соргъан адамгъа, экисини джылларын да бир бирине къошуб, хаман „онеки джыл болгъанды бизге“ деб айтыучан эди.

— Да келигиз танышайыкъ, мени атым Разият Умаровнады, сизни уа?—деди ол.

— Мен Халиматма...

— Мен а Аминатма,—деб къызчыкъла бирден айтдыла.

— Сиз школгъа ким бла келгенсиз? Къалайда джашайсыз?

— Ма анда, гюрбеджини къатында,—деб, Халимат къолчугъун узатыб кѳргюздю. Сора:

— Мени папам а анда ишлейди,—деб къошду.

— Сора сиз пионермисиз?

— Игитда пионерме!

— Уллула да тагъамыдыла боюнларына галстук?—деб сорду дагъыда Аминат.

— Тагъадыла.

— Разият Умаровна къызчыкъланы школгъа талпыб келгенлерин ангылаб:

— Келчигиз, мен сизге пионер юйюбюзню кёргюзтейим,—деб чакъырды. Аминат бла Халимат жарыдыла. Разият Умаровнаны ызындан таукел атладыла. Юйню ичине киргенлеринде уа сейрсиниб тегерекге къараб, дженгил-дженгил селешдиле.

— О-о-! Майна Хусей бла Хасан,—деб къызчыкъла бирден къычырдыла.

— Аланы къайдан таныйсыз, джууукъму джетедиле,—деди Разият Умаровна.

— Ала бизни къарнашларыбыздыла,—деди Аминат.

— Суратлары уа былайда нек турадыла?—деб сорду.

— Ала классда эм иги окъугъанлары ючюн, ариу халили джашчыкъла болгъанлары ючюн суратларын ким да кёрсюн деб алайгъа тагъыб турабыз. Къалгъан джашчыкъла бла къызчыкъла да аладан юлгю аладыла.

— Биз да иги окъурукъбуз,—деди Халимат.

— Айхай, къарнашларыгъызча болсагъыз сиз да иги окъурукъсуз. Бусагъатда уа юйюгюзге барыгъыз. Аналарыгъыз излей болурла. Экинчи ыйыл келликсиз сиз школгъа, алкъын гитчечиклесиз, болсунму? Ма бу китабланы уа Хасан бла Хусей сизге окъуй турсунла,—деб къызчыкълагъа къызыл тышлары болгъан эки китабчыкъны берди.

Ала китабланы алгъанлай, тышында бурмабаш джашчыкъны алагъа къараб тургъанын кёрюб кюлдюле.

— Ол Ленинни сизни тенгли заманыды. Ленинни гитче заманы къаллай болгъанын билликсиз, бу китабланы окъутуб, тынгылай туругъуз.

„Сау болугъуз“ дерге уяла, къызчыкъла китабчыкъларын да кёкюреклерине къысыб, къууана-къууана юйлерине кетдиле.

ХАСАН ШКОЛГЪА АШЫГЪАДЫ

Хасанга джети джыл толгъанлы бир ай болады. Садикде юйде да анга:

— Сен энди уллу джаш болгъанса, быйыл школгъа барлыкъса,—дейдиле.

Джашчыкъ а кимден да бек ашыгъады. Хар кюн сайын ол:

— Эртденбла, барлыкъмамы?—деб атасына, анасына сорады.

Август айны ахыр кюню. Сабийле школгъа барадыла. Ала устазлары бла танышадыла, къайсы класда къайсы партада олтурлукъларын биледиле.

Хасан асыры ашыкъгъандан атасын да сакъламай, хоншу джашчыкъ бла школгъа кетеди. Ингирде уа

барысы да юйге джыйылгъанларында, Хасан школдан кёб хапар айтды.

Ким окъутуругъун билдингми?—деб сорду анасы Хасаннга.

— Билдим.

— Атын а?

Джашчыкъ сагъыш этиб:

— Ы-ы-ы... Унутханма,—деди.

— Къайсы партада олтурлукъса?

— Экинчи партада.

— Ким бла?

— Ма бир къызчыкъ бла. Ариу къызчыкъ, аты Лидады. Классыбыз уллуду, уллуду! Партала кёбдюле.

Хасан андан сора да кёб хапар айтды. Ол ингирде джашчыкъ эртденбла школгъа барлыкъмамы?—деб сормады.

— Мен тамбла сегизде барлыкъма школгъа. Ненча сагъатда турлукъма?—деди.

Атасы, анасы джууаб да этгинчи:

— Болсун, мен беш сагъатда уянырма, бетими, къолуму, джууарма, формамы киерме, сора диванда олтуруб турурма.

— Энди бар, десегиз, школгъа кетерме,—деди.

Къуууанчлы танг атды. Кюн жарыкъ таякъларын тегерекге текгенди. Хасан уяныб, эрлай орнундан турду.

— Ненча сагъат болгъанды, мен школгъа кечикгенмеми?—деб анасына сорду.

— Огъай, кечикмегенсе. Бусагъат ашайыкъ да, экибиз да бирге барырбыз школгъа,—деди анасы.

Хасан бетин, къолун джуууб, ашаб бошагъанлай, бир къолуна партфелин бир къолуна да гокга хансларын алыб, атасы, анасы, гитче эгешчиги бла орам-

гъа чыкъдыла. Ала школ таба айландыла. Хасанчыкъ бир кесекге тохдамай джююлдейди.

— Атдя, мен иги окъурукъма. Хаман бешле аллыкъма.

— Мен да школьникме. Мен да школгъа барама,— деб беш джыл болгъан эгешчиги да аныча атлаб барады. Ала бары да къууанчлыдыла. Бары да ышара-ышара сѣлешедиле.

Школгъа джетдиле. Коридорда, Хасанча биринчи кере школгъа келгенле, аналарыны, аталарыны къатларында сюелдиле. Джашчыкъла бла къызчыкъланы юслеринде ариу формачыкъларында гокга ханслары.

Бир кесекден сабийлени линейкагъа тиздиле. Школгъа биринчи келген джашчыкъла бла къызчыкъла да кеслерин уллулагъа ушатыб сюелдиле.

— Багъалы сабийле, сизни окъуу джыл башланганы бла алгъышлайма. Барыгъыз да джай солугъансыз, уллула болгъансыз. Быйыл бизни школгъа кѣб сабий къошулгъанды. Ма была биринчи кере школгъа келгендиле,—деб къарт устаз Хасан тургъан тизгинге къолун узатды.

— Энди сиз устазланы алгышлагъыз,— дейди алагъа. Къызчыкъла бла джашчыкъла гокга хансларын элтиб устазлагъа бередице.

Биринчи классха келгенлеге уа быйыл школну бошарыкъ джашла бла къызла гокга хансла бериб алгышлайдыла.

Хасанчыкъ къууаныб дженгил-дженгил атасына, анасына къарайды.

Сабийлени суратха тюшюрюб бошагъандан сора:

— Энди класслагъа киригиз,— дейди школну директору. Сабийле бла бирге Хасан да класс таба ашыкъды. Сл эшикни къатына джетерге:

— Хасан, сен экинчи смендесе да,— деген таууш эшитилди. Хасан джукъ да эшитмеди. Дженгил классха кирди.

Ол тюнене устаз олтуртхан партагъа джетиб партфелин да салыб олтурду.

Къатында олтургъан Лида болмагъанын кёрюб:

— Былайда Лида олтурлукъду, кет,— деди, олсагъатда дагъыда бир джашчыкъ келди.

— Бу мени партамды. Мен олтурлукъма, кет,— деди Хасанга.

— Огъай, меникиди, устаз мени олтуртханды былайгъа, кетерик тюлме,— деб къолчукъларын да партагъа салды.

Эки устаз классха кирдиле. Аланы бири:

— Хасан, сен мени кълассымдаса да, биз кюнортадан ингирге окъурукъбуз. Мен тюнене айтхан эдим да сизге. Кел,— деб Хасанны къолчугъундан тутду. Бу парта уа сеникиди, тюз олтургъанса,— деб къошду.

Хасан ушатмады. Алай а ёрге туруб, устаз бла классдан чыкъды.

Коридоргъа чыгъыб, атасын, анасын кѣргенлей, джашчыкъ джылады.

— Суймейме, мюймейме,—деди нек эсе да.

— Хасан, кел, ол классда олтур кюн ортагъа дери, сора кесибизни классха барырса,—деб джашчыкъгъа ариу айтды.

— Огъай, суймейме,—деди джашчыкъ. Джыламукълары уа бетин джууб барадыла.

— Къайгъырмаз, не боллукъду. Школда окъуу джыл къалай башланнганын кѣрдюк, биринчи къонгурауну эшитдик. Хасан бюгюн эки линейкада боллукъду,—деди атасы, школну арбазындан чыкъгъанларында:

— Бизге бир сагъатха келирсиз деген эдиле, мен унутуб къойгъан эдим,—деди джашчыкъ.

Юйде Хасанчыкъ не формасын тешмей, не ашагъан ичген да этмей, школгъа барыргъа ашыгъыб турады.

— Тюгел 12 сагъат да болгъунчу, атасы, анасы ишден келиб ашыргъынчы, тенгчиги бла школгъа кетди...

«ДЖИЛЕКЛЕ»

Исхакъ эртденбла уяныб, кёзчюклерин да уа:

— Ання, ання, сен къайдаса?—деб залгъа чыкъды. Анда да кёрмей, аш этиучю юйге кирди. Столну юсюнде мияла табакъчыкъда ёрге къаланыб тургъан джилеклени кёрдю. Къыб-къызыл ариу джилекле „Аша, джашчыкъ, бизни“ дегенча турадыла. „Анам бусагъатда джуугъан болур,“—деди джашчыкъ аланы юслеринде джим-джим джылтырагъан суучукъланы эслеб.

Алкъын джангы джетген кёгетледен Исхакъ джукъ ашамагъанды.

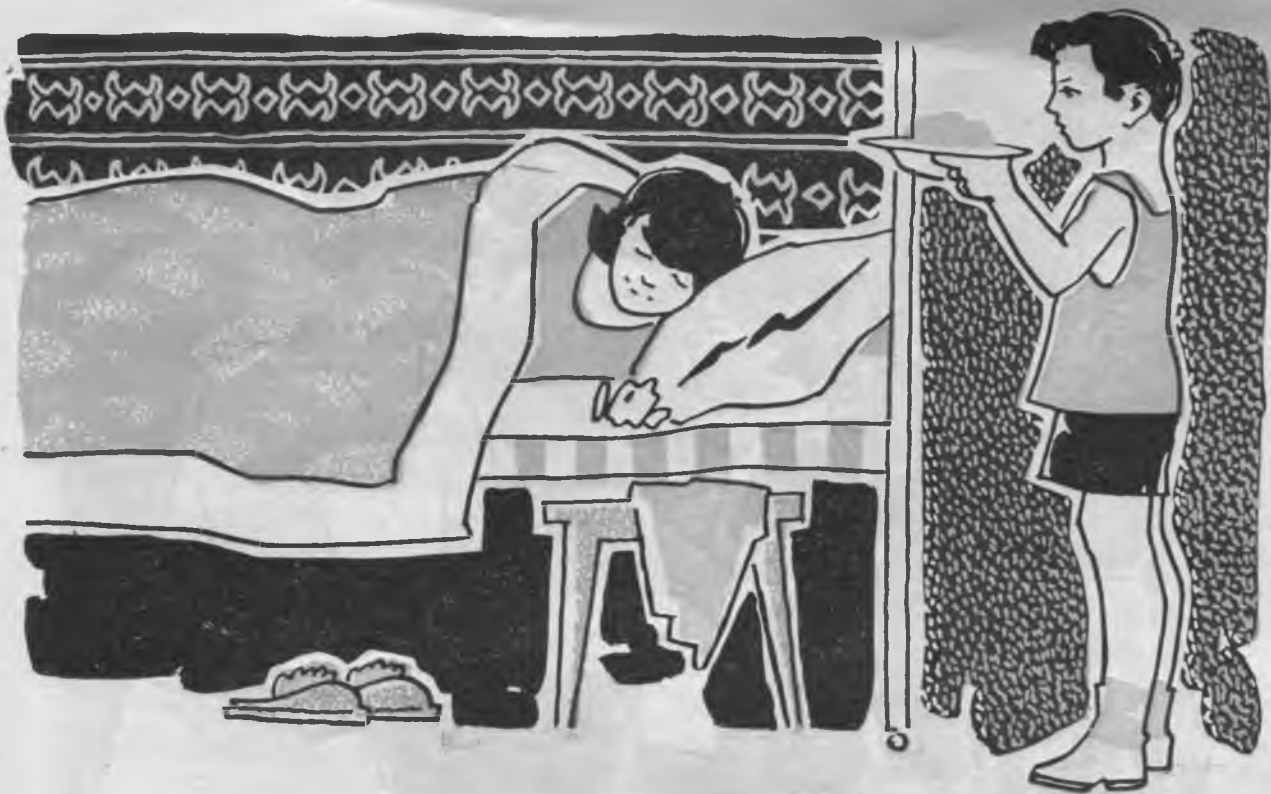
Исхакъ: „Огъай, турмаланы суймейме, аладан эрикгенме, джилеклени ашайым“,—деб табакъчыкъны алыб гитче столчугъуна салыб, шиндикчигине олтуруб, ашаб башлады. Эгешчиги Сапийт алкъын уянмагъан эди.

Тюнене алмаланы ашаб къойгъанымча, джилеклени да бошасам, не джылауукъ Сапийт да джылар, анам да урушур,“—деди Исхакъ кеси-кесине. Сора бир табакъчыкъ алыб анга бёлдю. Кесине асламыракъ къойду.

Бир кесекден Исхакъ арт джилекчикни къабыб, Сапийтха къойгъанларына къарады.

„Джангыз бирчигин къабайым,“—деб андан да узалыб алыб ауузуна элте тебрегенлей, атасыны „халал, керти тенгле джангыз къабынны да эки этиб къабадыла,“—деучюсю эсине тюшдю. Ызына сала башлаб, дагъыда: „Сапийт тенгим тюлдю да?“—деб ауузуна, къабды. Сора табакъчыкъны да къолуна алыб, Сапийт джукълаб тургъан юйге тебреди. Залда диваннга олтуруб, дагъы да бир-эки къабды.

Табакъчыкъны тюбюнде юч-тёрт джилекчиги къалды.

— Энди быланы Сапиятха ашатайым,—деб эгешчигине кирди. Сапият кьолчукъларын да джастыкъны тюбюне салыб, тюшюнде ышара, джукълайды.

— Сапият, Сапият!—деди Исхакъ акъыртынчыкъ. Къызчыкъ уянмады.

— Сапият, джилекле аша. Анам бизге джилекле келтиргенди,—деди дагъыда. Сапият дагъыда уянмады.

А... Энди менде терслик чыртда къалмады,—деген акъылда, джашчыкъ ол къалгъан бюртюкчюклени да чёбледи. Табакъчыкъны орнуна салыргъа деб чыкъгъанлай, анасы эшикден кирди. Исхакъ илгениб, табакъчыкъны кьолундан ийиб сындырды. Тёрт джанына ууакъ миялала чачылдыла.

— Исхакъ, Исхакъ, сен нени сындырдынг?—деб Сапиятчыкъ да чыкъды.

Джашчыкъны бети агъарыб, эгешчигине айланганында, уллу кёзлеринде джыламукъла кёрюндюле.

— Джылама, сен джылама, Исхакъ, мен бусагъат барысын да джыяйым,—деб, полгъа ийилиб мияла сынганланы этекчигине джыйыб элтиб кир челекге къуйду. Сора келиб симсиреб тургъан къарнашчыгъыны къатына сюелиб:

— Ання, ой ання, бу джол Исхакъгъа урушма. Энди бир джукъну да сындырлыкъ тюлдю,—деб тиледи.

А—а... Сапият тенг тюлдю да деб джилеклени къабханамы тюшдю да джашчыкъны эсине, огъесе эгешчигини юлюшюн да ашаб къойгъанынамы къыйналды:

— Мен энди алай этерик тюлме,—деди.

Анасы огъары табхадан табакъчыкъ бла алыб, Сапиятха джилекле берди.

— Исхакъ, кел ашайыкъ,—деб, джашчыкъны къатына барыб олтурду.

ЁПКЕЛЕУЧЮ

— Ання, ач болгъанма,—деб Хусей анасыны къатына барды.

— Ма, гырджынчыкъны ашай тур, бусагъат шорпа бишеди“.

— Суймейме, суймейме гырджынны, меннге джитджа керекди,—деб джашчыкъ эки аягъын джерге джерге уруб, къолчукъларын да къымылдатыб джылады. Уллу джыламукъла, бетчигин джууа, джерге акъдыла. Къыб-къызыл ууртчукъларында ызла къалдыла.

— Ання, ой ання, джитча бер дейме манга...

— Тохда, джаным, боркъ дегенлей, бишерикди. Ма къуймакъдан аша, джылама“.

— Къуймакъны да суймейме.

— Конфет бер меннге, конфетни сюеме,—деди дагъыда, джылай тургъанлай.

— Хусей, кел, ойнаргъа биз сакълаб турабыз,—деб Хасан кирди. Тенгчигини джылай тургъанын кёрюб, мыдах болду.

— Кел, Хусей, кел. Эртденли бери ойнайсыз. Сен да ач болгъан болурса. Келчи, бир-экичик аша,—деб Хусей, анасы ол Хусейге берген къуймакъны да, гырджын туурагъанны да джашчыкъны аллына салды. Хусей Марзиятны айтханын этди. Олтуруб, ашаб бошагъанында „Сау болугъуз“,—деб ёрге турду. Хусей кесчигин кёбдюрюб, къашчыгъын башчыгъын да тюйюб, эрши къарады.

Хасан, ариучукъ ышара:

— Хусей, кел ойнаргъа барайыкъ,—деди акъырын, джалынганча.

— Барлыкъ тюлме, ойнарыкъ тюлме, бу сени юйюнг тюлдю,—деди Хусей ачуланыб. Хасан джукъ да айтмай, эшикге кетди. Ёпкелеген джашчыкъ, башын да энишге ийиб, симсиреб къалды.

— Киши тенгине алай сёлешмейди?—деди анга анасы.

— Эт да бишген болур,—деб, анасы къайнай тургъан чоюндан бир иегини алыб:—„бир кесек сууусун да, ашарса,“—деди.

— Мен быллай этни суймейме,—деб биягъы джашчыкъ джылаб башлады.

— Анасы эс бёлмеди. Хусей эринчиклерин да салындырыб къолчукъларына къарай турады. Суйген киштиги къатына келгенинде, аны да сыламады, анга да ышармады. Анасы, аша, джашым деб энди бирчик айтса деб сакълагъаны таныла эди. Бир заманда къараса, Хусейни киштиги ол иегини стол тюбюне элтиб кемире тура.

— Ання, ой ання, къарачы, этими киштик ашай турады,—деди джашчыкъ, джылары келиб.

— Ёпкелегенни юлюшю татлы,—деб джууаб этди анасы.

МАШИНАЧЫКЪ

Сюлемен арбазда гитче „Москвишчигине“ миниб ары бла бери барады.

Къыб къызыл Москвишчик кюнде джим-джим джылтырайды. Хоншу джашчыкъла бла къызчыкъла машиначыкъ къайры барса, ызындан ары чабадыла. Тохдагъанлай, тегерегине басыныб къоллары бла тиедиле, юсюн сылайдыла.

— Сюлемен, мен бирчик минейим,—деди, джашчыкты кёзюне къараб, кызыл уурт Марзиятчыкъ.

— Хы... ання урушурукъду. Сен мингенлей, машина сыныб къалса уа?—деди Сюлемен.

— Эртденли бери ызынгдан чабдырыб айланмай, кёзюу-кёзюу минсегиз а,—деб уллуладан къайсы эсе да сёз кьошду.

— Папа муну меннге алгъанды. Биби-иб... биби-иб, джол, беригиз,—деб Сюлемен, башын да ёрге тутуб, машинасын джюрютуб кетди. Гитче Марзиятчыкъ джылады. Къалгъанла да ызындан чабмай, джашчыкъдан кёллери къалыб, симсиредиле. Кёб да турмай, къумчукъгъа барыб, ойнаб башладыла. Бир кесекден, Сюлеменни да унутуб, джукъ болмагъанча, кими юйчук, кими джолчукъ, кими машиначыкъ зат этиб ойнадыла.

Бир заманда би-биб—би-биб деб, Сюлемен бир джанларын­дан чыкъды.

— Ары туругъуз, мен таугъа минеме, къачыгъыз,— деб къычырды.

— Юйчюклерибизни бузма, кет былайдан,—деб къычыргъан сабийчиклени айтханларын этмеди Сюле­мен. Машинасыны педалларына аякъларын салыб, алгъа урдурду. Джашчыкъла бла къызчыкъла артларына турдула. Махданчакъ джашчыкъ омакъланыб, къум тѣбеге миндиреме дегенлей, машинасы бир джанына ауду.

— Ыхы ... кѣрдюнгмю? Джыгъылдынг да... Ох, ох!— деб къычырды къайсы къызчыкъ эсе да. Сюлемен машинасындан чыгъалмай, къымылдаялмай къалды.

— Къайда, келигиз, болушайыкъ,—деди Солтан нѣгерчиклерине. Мариям, Соня, Магомет башха джашчыкъла да машинаны къатына джетиб, ёрге тургъуздула.

БАШЛАРЫ

3. Саугъа
7. Садикден келе
10. Аминат бла Халиматны
школгъа баргъанлары
15. Хасан школгъа ашыгъады
20. Джилекле
23. Ёпкелеучю
25. Машиначыкъ

Шаманова Медиха Хызыровна

МАЛЫШИ-РОВЕСНИКИ

Рассказы для детей дошкольного
и младшего школьного возраста

28 стр. с иллюстрациями.

Редактор Н. М. Кагиева.

Худож. редактор М. П. Бертник.

Технический редактор Г. М. Хомякова.

Корректор Е. Е. Алакаева.

Сдано в набор 22-1-1968 г.

Подписано к печати 10-IX-1968 г.

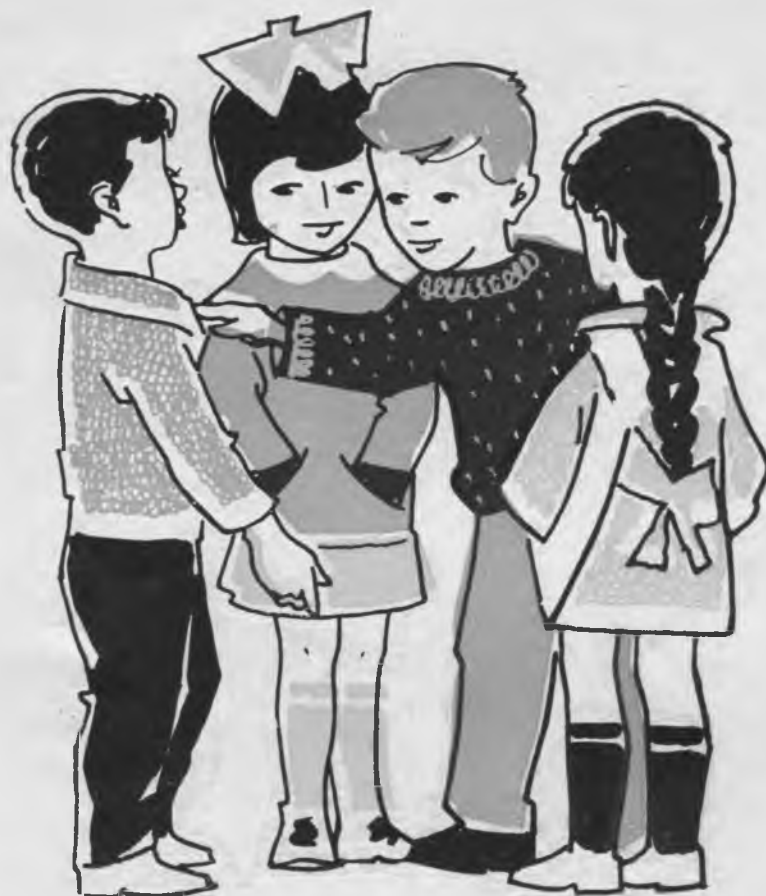
Формат 84×108¹/₁₆ Физ. п. л. 1,75. Усл. п. л. 2,87.

Уч-изд. л. 3. Тираж 2000 экз.

Заказ 387. Цена 21 коп.

Карачаево-Черкесское отделение
Ставропольского книжного издательства
Черкесск, Ленина, 38.
Карачаево-Черкесская областная типография.
Черкесск, Первомайская, 47.

Багъасы 21 кап.

СТАВРОПОЛЬ КИТАБ ИЗДАТЕЛЬСТВОНУ
КЪАРАЧАЙ-ЧЕРКЕС БЕЛЮМЮ
ЧЕРКЕССК—1968